

Централізована бібліотечна система
Деснянського району м. Києва

Бібліотека № 115 для дітей

Український народний одяг
(за проектом бібліотеки «Моє ім'я – Україна»)

Інформаційна довідка
для учнів 14-16 років та організаторів
дитячого читання

Київ, 2017

...Я встану рано-вранці, на світанку,
Як спалахне на квіточці роса.
Вдягну найкращу в світі вишиванку
І оживе, засвітиться краса...

Н. Красоткіна

Мета довідки:

- надати історичні відомості користувачам про становлення і розвиток національного костюму;
- виховувати повагу до національного одягу, засвоїти народні традиції та вподобання українського народу;
- познайомити з художніми особливостями народного одягу, його обереговим значенням;
- розвивати інтерес користувачів до українського одягу як складової частини духовної культури українців;
- виховувати патріотичні почуття, дбайливе ставлення до національних традицій, звичаїв українського народу.

Довідка створена у рамках проекту нашої бібліотеки «Моє ім'я – Україна».

Матеріал в інформаційній довідці розташований за алфавітом прізвищ авторів.

Маємо надію, що дана довідка стане в нагоді учням та їхнім батькам для самоосвіти, а також організаторам дитячого читання – на допомогу у підготовці та проведенні масових заходів.

Укладач : Проценко А. М.

Відповідальна за випуск : Приходько Н. О.

Контактна інформація:

Адреса: м. Київ, вул. Бальзака, 28.

Телефон: (044)515-61-70

e-mail: library115@ukr.net

веб-сторінка: <http://desnabib.kiev.ua>

<https://www.facebook.com/lybra115>

Історична довідка

Український національний костюм - це не просто одяг. Це – частина національної культури. Це – пам'ять наших предків, що відроджується на п'яльцях рукодільниць. Це – гордість українського народу. Це – майстерність, що пережила роки. Національний одяг представляє соборну Україну; одяг є таким же символом нації, як мова, віра, звичаї.

Археологічні розкопки свідчать, що український народний костюм з'явився ще в часи Київської Русі. Вже тоді чітко виявлялися регіональні відмінності в одязі. Це, перш за все, стосувалося прикрас і орнаментів на сорочках. Аж до кінця XIX століття український костюм зберігав явні регіональні відмінності, і лише на початку XX століття вони злегка розмилися.

В українському народному костюмі втілилася історична доля народу, його культура і традиції. Національний одяг зберігає у собі особливості різних культурних епох, тому він є одним з найважливіших історичних джерел вивчення культурних особливостей українського народу.

Український національний одяг відзначається багатою регіональною та етнічною розмаїтістю. Нерідко навіть сусідні села мали свої відмінності, не кажучи вже про гуцульський, лемківський чи русинський стилі традиційного одягу.

До свого «класичного» вигляду український національний костюм ішов довгий час, деякі його елементи залишилися майже незмінними ще з часів давніх слов'ян.

Разом з тим вважається, що остаточно особливості українського національного одягу окреслилися за часів Запорізької Січі. Саме тоді з'явилися певні критерії, за якими кожен елемент одягу свідчив про приналежність людини до певної верстви населення: духовенства, козацької старшини, селянина тощо. Приблизно в той же час стали чіткішими і регіональні відмінності одягу українців.

Види вбрання українців:

Вишита сорочка — є найдавнішим одягом в Україні, сорочки носили жінки і чоловіки. Шили сорочки з двох шматків полотна і була вона довгою, вишитою біля шиї та на рукавах. У

жіночій сорочці найдавніший вишитий елемент був рукав, а саме його верхня частина — «полик». З часом сорочки набули регіональних відмінностей. Розпірку сорочка мала зпереду, тільки Бойки та Лемки мали розпірку з лівого боку. Верхня частина сорочки була з

тонкого полотна, нижня з грубого і називалася — підтачка або надточка. Сорочки вишивали на «поликах» — поперечною смугою завтовшки 10-15 см, на зап'ястях, та біля шиї, жіночі сорочки були вишиті також на подолі. Чоловіча сорочка була простою без вишивки і носили її по штанах. З часом почали вишивати.

Пояс (крайка, пас, литий пас, черес, ремінь) — У народному костюмі кінця пояси виконували різноманітні функції. За їхньою допомогою закріплювався поясний та охоплювався розпашний верхній одяг; вони захищали та стягували м'язи живота під час важкої фізичної праці; на них тримали різні предмети повсякденного вжитку; нарешті, вони були своєрідними талісманами та прикрасами. Як витвори народного мистецтва, пояси часто були художньо неповторними.

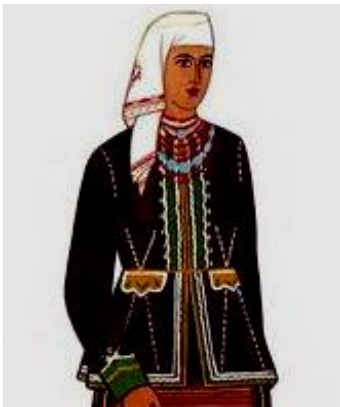
Запаска (дерга, опинка, горботка, обгортка, фота) — незшитий поясний жіночий одяг, прямокутний кусок вовняної або шовкової тканини з зав'язками. У

давнину носили тільки одну запаску, в 19 ст. носили вже дві – одну ззаду і одну спереду, яку одягали замість фартуха. Дівчата носили тільки чорну запаску, а заміжні жінки ще один кусок шерстяної тканини — «попередницю» — спереду синього кольору.

Спідниця (літник, димка, фарбанка) — були ткані або полотняні, з вибитим узором або без узору.

Штани (шаровари, ногавиці, гачі) — чоловіча частина одягу. Були полотняні, а також суконні. Штани могли бути вузькі, до яких носили сорочку на випуск або широкі, тоді сорочку заправляли в середину.

Свита (сердак, полотнянка, юпка, чамарка) — вбрання верхньої частини тіла, рід сучасного пальто, переважно білого кольору, подібна кроєм на бойківський сердак, мала в залежності від регіону

різноманітну форму і довжину.

Кептар (коцовойка, гуцуляк, бунда, катанка, лейбик, горсик) — частина одягу без рукавів. Носили жінки і чоловіки. В 19 ст. кептар був як білий козушок, без коміра або з невеликим. Гуцули мали розшиті кептарі, бойки взагалі не вишивали. В деяких регіонах кептар був з повсті і називався — *катанка*.

Кожух (байбарак, бекеша, шуба, губа) — хутрянний одяг подібний на кептар, але з рукавами і довший. Кожухи були довгі та короткі, з рукавами або без рукавів. Кожух покритий сукном називали також *байбарак*, *бекеша*, *жупан*

Взуття: зі взуття носили личаки, постолы, ходаки, черевики або чоботи. Личаки робили з лика, носили на півночі. Постолы робили зі шкіри зі шнурками. Чоботи червоні, жовті, рідше зелені з сап'янової шкіри — називали

сап'янці.

Шапка. Шапки носили баранячі, з сукна або шкіряні. Шкіряну шапку називали капелюх, шапку з баранів — кучма, шапку з вухами — клепання. Капелюх з соломи називали бриль. Жіноча

шапочка — кораблик.

Жінки покривали голови очіпком . Зверху по *очіпку* носили *обрус* або *перемітку* (*намітку*). Намітка була шовкова або лляна; з часом почали носити також хустки. Хустки спочатку були білі, пізніше почали носити різних кольорів.

Вінок З живих квітів носили маки, чорнобривці, волошки, рожі (мальви), восени — жоржини та крокуси). Дівчата носили на голові вінки з квітів, пір'я, перлин або колко (стрічка, лубок), покрите барвистою тканиною і стрічками.

Чоловіки в давній Русі носили довге волосся, в козацькі часи голови почали голити, залишаючи тільки «оселедець», який закладали за вухо. Бороди носили переважно люди похилого віку, в деяких місцевостях також молоді.

*Більше дізнатися про історію національного
одягу вам допоможуть
матеріали з фонду нашої бібліотеки та
Інтернет-ресурси:*

Бунятян, К. П. На світанку історії [Текст] / Бунятян Катерина Петрівна, В. Ю. Мурзін, О. В. Симоненко. – Київ : Альтернативи, 1998. – 335 с. : іл. – (Україна крізь віки).

Вудвуд, Л. Ф. З батьківської криниці [Текст] : українське народознавство / Л. Вудвуд, І. Вудвуд. – Донецьк : Центр підготовки абітурієнтів, 2000. – 256 с.

Воропай, О. Звичаї нашого народу [Текст] : етнограф. нарис / Воропай Олекса ; худож. Н. М'яковська. – Київ : Оберіг, 1993. – 590 с. : іл.

Воропай, О. Український народний одяг [Текст] : [фрагменти з книги "Звичаї нашого народу"] // Чумацький шлях. – 2016. – № 2. – С. 30-31 : іл.

Гавриш, Н. За одягом зустрічають [Текст] : [про культуру вдягання] // Джміль. – 2012. – № 2. – С. 8-10.

Етнографія України [Текст] : навч. посіб. для студ. іст. ф-тів вищ. навч. закл. – Львів : Світ, 1994. – 518 с.

Кара-Васильєва, Т. В. Українська вишивка [Текст] / Кара-Васильєва Тетяна Валеріївна, Чорноморець Алла Дмитрівна ; мал. і фото В. Раєвського. – Київ : Либідь, 2002. – 160 с. : іл.

Матейко, К. Український народний одяг [Текст] : етнограф. словник : наук. вид. / Матейко Катерина. – Київ : Наук. думка, 1996. – 195 с.

Ніколаєва, Т. О. Історія українського костюма [Текст] : для використ. у навч. процесі студ. вузів / Т. О. Ніколаєва ; іл. З. Васиної [та ін.]. - Київ : Либідь, 1996. – 173 с. : іл.

Скарби нашої пам'яті [Образотворчий матеріал] : фотоальбом / упоряд. М. І. Сікорський, Л. І. Тинна ; авт. вступ. статті І. М. Гончар ; фото С. Крячка. – Київ : Мистецтво, 1993. – 192 с.

Скробова, О. Чарівна краса вишиванки [Текст] // Початкова школа. – 2016. – № 8. – С. 57.

Стельмащук, Г. Г. Традиційні головні убори українців [Текст] / Г. Г. Стельмащук. – Київ : Наук. думка, 1993. – 238 с. : іл.

У світі речей [Текст] : дітям про посуд, одяг, меблі, домашні прилади (за програмою "Впевнений старт") / підгот. К. Поліняка // Розкажіть онуку. – 2013. – берез. (№ 5/6). – С. 111-114.

Українська минувшина [Текст] : ілюстрований етнографічний довідник / авт. А. П. Пономарьов [та ін.]. – Київ : Либідь, 1993. – 255 с. : іл.

Українська родина [Текст] : родинний і громадський побут : навчально-метод. посіб. для вчит. / упоряд. Л. Орел. – Київ : Вид-во ім. О.Теліги, 2000. – 620 с. : іл.

Українське національне вбрання [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Електрон. текст. - Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%B2%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F, вільний (дата звернення 14.03.2017). - Назва з екрану. – Мова укр.

Український народний костюм [Текст] : метод. посіб. / гол. ред. О. Александрова. – Київ, 2008. – 56 с. : іл.

Український народний одяг XVII – поч. XIX ст. в акварелях Ю. Глоговського [Текст] / авт. та упоряд. Д. П. Крвавич, Г. Г. Стельмащук. – Київ : Наук. думка, 1988. – 268 с.: іл.

Український національний одяг [Електронний ресурс] // Етно-вишиванка : Електрон. текст. – Режим доступу :

<http://etno->

vyshyvanka.kiev.ua/uk/Ukrajinskij_natsionalnij_odjag.bXxHs/, вільний (дата звернення 16.01.2014). - Назва з екрану. – Мова укр.

Чубинський, П. Мудрість віків [Текст] : укр. народознавство у творчій спадщині П. Чубинського. Кн.1 / П. Чубинський ; упоряд. С. Горькавий, Ю. Іванченко. – Київ : Мистецтво, 1995. – 222 с.

Шевченко, Є. І. Українська народна тканина [Текст] / Шевченко Євген Ігорович ; худож. Ж. Шевченко. – Київ : Артанія, 1999. – 411 с. : іл.

Шеломенцев, В. М. Етикет і сучасна культура спілкування [Текст] / В. М. Шеломенцев ; під ред. В. К. Федорченка. - 2-е вид. – Київ : Лібра, 2003. – 415 с.

Шипелюк, Л. На свято та будень [Текст] : мистецтво добре одягатися // Позакласний час. - 2012. - № 5/6. - С. 55-58.

Шпольська, Т. Л. Від швачки до кутюр'є [Текст] : презентація книги «Історія костюма» / Т. Л. Шпольська, О. О. Шаламонова // Шкільна бібліотека. – 2012. – № 5. – С. 139-141 : іл.

Нагадуємо, що у нашій бібліотеці діє народознавча експозиція на постійній основі. Вивчати історію та культуру можна не тільки в книжках – предмети та візуальні матеріали часто говорять гучніше за тексти. Приходьте та поринайте у власну історію.